

35 LAT

Fundacji Pomocy Ofiarom Przestępstw

Marek Czecharowski

Przewodniczący Zarządu Fundacji Pomocy Ofiarom Przestępstw

Problematyka polityki wobec ofiar przestępstw była przedmiotem gorących dyskusji i ocen na różnych forach – zwłaszcza naukowych – w Europie w początkowych latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Jednym z nich było seminarium zorganizowane przez helsiński Institute for Crime Prevention and Control – instytucję afiliowaną przy Organizacji Narodów Zjednoczonych. Uczestniczący w niej polscy sędziowie – pracownicy Ministerstwa Sprawiedliwości, relacjonując jego wyniki, wystąpili z inicjatywą ustanowienia fundacji mającej na celu pomoc materialną ofiarom niektórych przynajmniej przestępstw. Wsparcie miało być przeznaczone dla tych osób, które doznawszy w ich wyniku szkód, nie mogły uzyskać rekompensaty od sprawców ani też z innego źródła. Rezultatem realizacji tego pomysłu było powołanie Fundacji Pomocy Ofiarom Przestępstw, której fundatorem było ówczesne Wydawnictwo Prawnicze funkcjonujące w strukturze resortu sprawiedliwości. Fundacja została utworzona w listopadzie 1985 r.

Zakres potrzeb osoby pokrzywdzonej przestępstwem jest różnorodny i np. w przypadku przestępstw przeciwko życiu lub zdrowiu obejmuje m.in. pomoc medyczną, psychologiczną, prawną, materialną. Według ówczesnych ocen najbardziej problematyczna była kwestia pomocy materialnej. Podkreślano i nie negowano tezy, iż pomoc taka dla ofiary przestępstwa jest obowiązkiem państwa, lecz jednocześnie podnoszono, że z braku możliwości finansowych nie można utworzyć stosownego funduszu państwowego. Dano temu zresztą dobitny wyraz w uzasadnieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, gdzie fakt ten stwierdzono wprost, dodając jednocześnie, że istnieje właśnie Fundacja Pomocy Ofiarom Przestępstw, do której można zwrócić się o taką pomoc.

Zadaniem i celem statutowym FPOP było i jest gromadzenie pozabudżetowych środków na pomoc ofiarom przestępstw przede wszystkim przeciwko życiu lub zdrowiu. W wyjąt-

kowych sytuacjach również przestępstw przeciwko mieniu (o czym w dalszej części).

Za pokrzywdzonych uważane są osoby, które stały się bezpośrednimi ofiarami przestępstw, ale także – gdy w wyniku przestępstwa nastąpiła śmierć tych osób – również ich najbliżsi, którzy pozostawali na utrzymaniu osoby zmarłej. Beneficjentami takiej pomocy mogą być obywatele polscy, a także cudzoziemcy – pokrzywdzeni przestępstwem popełnionym na terytorium Polski.

Pomoc może być udzielona, jeśli pokrzywdzony doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, w wyniku których całkowicie lub częściowo utracił zdolność do pracy zarobkowej, utracił opiekuna lub żywiciela albo poniósł straty materialne. Wracając do kwestii kompensaty szkód wyrządzonych przestępstwami przeciwko mieniu, należy zastrzec, iż przyjęta od wielu lat praktyka Fundacji ogranicza pomoc w przypadku takich czynów do szczególnych zdarzeń, w wyniku których

osoby np. w podeszłym wieku lub wyjątkowo złej sytuacji majątkowej zostały pozbawione przestępstwem środków do życia lub mienia istotnego dla ich codziennego funkcjonowania. Przykładem takim będą przypadki kradzieży na szkodę osób utrzymujących się z bieżących, niskich dochodów lub kradzieży osobie ułomnej komputera, który dla niej był przysłowiowym jedynym oknem na świat albo kradzieży wózka inwalidzkiego. Udzielona pomoc może mieć postać częściowego lub całościowego zwrotu kosztów leczenia, rehabilitacji, protez, leków i innych niezbędnych wydatków związanych z leczeniem. Dotyczy to także kosztów pogrzebu ofiary przestępstwa. Możliwe jest również przyznanie jednorazowego świadczenia pieniężnego. Zespół orzekający o przyznaniu pomocy ustala jej wysokość, biorąc pod uwagę stopień uszkodzenia ciała, rozmiary doznanej szkody oraz sytuację majątkową i życiową pokrzywdzonego, a także ewentualne przyczynienie się pokrzywdzonego do popełnienia przestępstwa.

Warunkiem udzielenia pomocy jest brak możliwości uzyskania przez pokrzywdzonego odszkodowania od sprawcy przestępstwa (w tym także, gdy umorzono postępowanie w sprawie wobec nieustalenia jego sprawcy), jak też świadczeń w pełni rekompensujących szkodę, przysługujących z innych źródeł, takich jak ubezpieczenie społeczne, majątkowe, osobowe.

Podstawą udzielenia pomocy przez Fundację jest wniosek pokrzywdzonego złożony w ciągu 2 lat od daty popełnienia przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu, a w przypadku przestępstwa przeciwko mieniu – wniosek złożony w ciągu 1 roku od tej daty. Ubiegający się o przyznanie pomocy zobowiązany jest dołączyć do wniosku dokumenty dotyczące popełnienia przestępstwa i wskazać inne dowody potwierdzające wyrządzenie mu szkody oraz dotyczące okoliczności mających wpływ na ustalenie wysokości pomocy, a także złożyć oświadczenie o swoim stanie majątkowym i rodzinnym.

Przyznanie pomocy może być wstrzymane do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia na właściwej drodze uprawnień do odszkodowania należnego od sprawcy szkody, jak też do świadczeń rekompensujących szkodę przysługujących z innego tytułu (np. ubezpieczenia). Jednakże pokrzywdzonemu znajdującemu się w trudnej sytuacji materialnej może być przyznana pomoc w formie zaliczki podlegającej zwrotowi w razie uzyskania przez pokrzywdzonego odszkodowania od sprawcy szkody lub z innych źródeł.

Majątek, z którego realizowane są cele Fundacji, pochodzi z funduszu założycielskiego wyasygnowanego przez fundatora, czyli wspomnianego wcześniej Wydawnictwa Prawniczego. Środki służące bieżącej realizacji celów mogą pochodzić z darowizn (np. 1% podatku od osób fizycznych), dotacji, zapisów testamentowych, odsetek od posiadanych przez Fundację lokat na rachunkach i innych źródeł wymienionych w jej statucie.

Przez wiele lat zasadniczym źródłem finansowania działalności Fundacji były zasądzane od sprawców przestępstw nawiązki i inne świadczenia pieniężne wynikające z orzeczeń sądowych. Zmiany legislacyjne w tym przedmiocie inicjowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości ostatecznie wyeliminowały to źródło. Obecnie – jak wiadomo – kwoty zasądzane we wspomnianym trybie (jako nawiązki lub świadczenia) wpływają na pozostający w dyspozycji Ministra Sprawiedliwości Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Penitencjarnej, czyli tzw. Fundusz Sprawiedliwości utworzony we wrześniu 2017 r. Pozyskanie środków z tego Funduszu przez organizacje społeczne możliwe jest w drodze uczestnictwa w konkursach ogłaszanych przez Dysponenta funduszu.

Fundacja Pomocy
Ofiarom
Przestępstw

Fundacja Pomocy
Ofiarom
Przestępstw

JAK MOŻEMY POMÓC:

- **Pokrycie w całości albo w części poniesionych strat materialnych**
- **Pokrycie kosztów dochodzenia odszkodowania od sprawcy przestępstwa albo z innego źródła**
- **Doraźną pomoc finansową, jeżeli ofiarom przestępstwa nie można wyrównać wyrządzonej szkody, a jedynie złagodzić skutki przestępstwa**

Adres fundacji
ul. Kazimierzowska 72/74
02-518 Warszawa
Kontakt telefoniczny
tel. +48 22 848 28 90

www.fpop.org.pl

Zakładki do książek z informacją przeznaczoną dla pokrzywdzonych. Zdj. Paweł Woźniak.

Bezpłatna pomoc dla osób pokrzywdzonych przestępstwem

Stałeś się ofiarą przestępstwa?

Znasz osobę lub rodzinę znajdującą się w trudnej sytuacji spowodowanej przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu?

Nasza fundacja może udzielić Ci bezpłatnej pomocy!

www.fpop.org.pl

Oczywiście w okresie, gdy sądy zasądzały nawiązki i świadczenia pieniężne bezpośrednio na rzecz różnych podmiotów prowadzących działalność społeczną (w tym FPOP), pozostawał problem wyegzekwowania zasądzonych kwot od zobowiązanych do ich uiszczenia. Niejednokrotnie osobom o to zabiegającym Zarząd Fundacji rozkładał należności na raty w ramach okresu określonego wyrokiem lub akceptował sukcesywne regulowanie należności. Często jednak zobowiązani uchylali się od nałożonego obowiązku. Zarząd Fundacji konsekwentnie w takich wypadkach rezygnował z egzekucji komorniczej – z uwagi na brak pewności jej skuteczności, przy jednoczesnych niemałych opłatach, które pomniejszałyby środki Fundacji. Monitowano natomiast (nieraz wielokrotnie) zobowiązanego lub powiadamiano sąd orzekający w postępowaniu wykonawczym, który posiadał środki dyscyplinujące go (np. w postaci groźby zarządzenia wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności). Kończąc wątek finansowy, warto może odnotować, iż w latach osiemdziesiątych (a więc gdy Fundacja była praktycznie jedynym podmiotem udzielającym pomocy materialnej ofiarom przestępstw) liczba wpływających wniosków wynosiła około 200–300 rocznie. W latach 1988 i 1995 była bliska 600, zaś wyjątkowym rokiem był 1991 – liczba ta osiągnęła

FUNDACJA POMOCY OFIAROM PRZESTĘPSTW

FUNDACJA POMOCY OFIAROM PRZESTĘPSTW

JEŻELI STAŁEŚ SIĘ OFIARĄ PRZESTĘPSTWA,
jeżeli znasz osobę lub rodzinę znajdującą się w trudnej sytuacji materialnej lub życiowej, spowodowanej przestępstwem przeciwko życiu lub zdrowiu

**PAMIĘTAJ!! ISTNIEJE FUNDACJA
MOGĄCA UDZIELIĆ POKRZYWDZONYM REALNEJ POMOCY**

NA CO MOGĄ LICZYĆ OFIARY PRZESTĘPSTW:

- pokrycie w całości albo w części poniesionych strat materialnych,
- pokrycie kosztów dochodzenia odszkodowania od sprawcy przestępstwa albo z innego źródła, np. z tytułu ubezpieczenia;
- doraźną pomoc finansową, jeżeli ofiarom przestępstwa nie można wyrównać wyrządzonej szkody, a jedynie złagodzić skutki przestępstwa.

WARUNKI PRYZNANIA POMOCY:

- brak możliwości uzyskania przez pokrzywdzonego odszkodowania od sprawcy przestępstwa albo z innego źródła, np. z tytułu ubezpieczenia;
- złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej, wraz z niezbędną dokumentacją, nie później niż przed upływem dwóch lat od daty popełnienia przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu.

Fundacja nie udziela porad prawnych

INFORMACJE – W BIURZE FUNDACJI I TELEFONICZNIE
02-518 WARSZAWA, ul. Kazimierzowska 72/74 | tel./fax: (0-22) 848-28-90
Konto Fundacji: Bank Śląski S.A. O/Warszawa nr 75 1050 1054 1000 0022 0479 0451

Plakat informujący o działalności Fundacji oraz warunkach udzielania pomocy. Zdj. Paweł Woźniak.

wielkość 1396. Od roku 1997 zaczęła spadać do 109 w 2009 r. i kilkudziesięciu rocznie w latach następnych.

Zjawisko to, zresztą odnoszące się nie tylko do FPOP, jest spowodowane przynajmniej częściowo powstaniem wielu podmiotów mających w swoich statutach jako cel wspieranie pokrzywdzonych przestępstwem (fundacji, stowarzyszeń, misji itp.). Jednocześnie wydawałoby się, iż upowszechnienie nowych technik przekazu ułatwia dotarcie do wspomnianych podmiotów oraz odwrotnie – tych organizacji do pokrzywdzonych. Z drugiej jednak strony lektura pisemnych pouczeń, jakie otrzymuje pokrzywdzony w toku postępowania, prowadzi do wniosku, że w tym traumatycznym dla niego momencie, często bezpośrednio po zdarzeniu przestępnym, nie jest on w stanie w pełni zrozumieć potoku informacji zawartych w takim pouczeniu. Jest to zresztą jedynie zbiór przysługujących mu uprawnień, spisany językiem kodeksu lub innych aktów prawnych, krótko mówiąc – językiem urzędowym.

Ważne jest więc dotarcie do potencjalnych beneficjentów z informacją przedstawioną w sposób bardziej przystępny, ułatwiający trafienie do organizacji mogącej udzielić im pomocy. Takie wspólne z Komendą Główną Policji przedsięwzięcie podjęła zresztą Fundacja Pomocy Ofiarom Przepępstw przed kilkunastu laty. Wydany sumptem KGP plakat informujący o istnieniu Fundacji oraz warunkach udzielania pomocy można jeszcze do dziś zobaczyć na ścianach wielu posterunków Policji, także w siedzibach prokuratur i sądów.

W kolejnych latach z inicjatywy Prokuratury Krajowej oraz Fundacji wydrukowano informację przeznaczoną dla pokrzywdzonych, która miała postać zakładki do książek. Podobnie

w ubiegłym roku Wydawnictwo Wolters Kluwer (następca prawny Wydawnictwa Prawniczego i obecny Fundator Fundacji Pomocy Ofiarom Przepępstw) wydrukowało kolejny pakiet takich załączanych do książek publikowanych oraz sukcesywnie przekazywanych przez nie do bibliotek publicznych. Nie można pominąć faktu, iż w lipcu 2005 r. uchwalono ustawę o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych. Jako organ orzekający w sprawach o przyznanie kompensaty wskazano sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu osoby uprawnionej. Akt ten zawierał wiele sztywnych wręcz rozwiązań, które powodowały, że bardzo formalistyczne postępowanie w takich sprawach trwało wyjątkowo długo, a ostateczne rozstrzygnięcia – z uwagi na obostrzenia co do terminów i ograniczonej (niskiej) wysokości rekompensaty – zniechęcały zainteresowanych do występowania na drogę sądową. Powszechna krytyka tych rozwiązań – m.in. ze strony byłej Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Ireny Lipowicz – doprowadziła do nowelizacji tej ustawy, co jednak, wydaje się, w niewielkim stopniu wpłynęło na wykorzystanie tej drogi postępowania przez pokrzywdzonych.

Na zakończenie – odsyłając w sprawach szczegółowych do statutu Fundacji Pomocy Ofiarom Przepępstw, warto może dodać, iż jeden z jego przepisów upoważnia Zarząd Fundacji do rozpatrzenia wniosku złożonego po upływie wskazanych wcześniej terminów. Zespół orzekający nie jest też związany konkretną kwotą jako graniczną wysokością udzielanej pomocy. Pozwala to na pewną elastyczność w toku rozpoznawania wniosku osoby pokrzywdzonej.

Zarząd Fundacji pracuje całkowicie społecznie przy pomocy biura o jednoosobowej obsadzie.

Fakt blisko 35-letniej działalności Fundacji i ograniczony do pomocy materialnej zakres działania nie upoważnia nas do oceny całego systemu pomocy ofiarom przestępstw w Polsce. Można natomiast śmiało postawić tezę, że nie jest on doskonały. Nie wypowiadamy się też na temat sygnalizowanych w mediach i innych publicznych wystąpieniach zastrzeżeń co do sposobu wykorzystania środków Funduszu Sprawiedliwości.

Należy natomiast zwrócić uwagę na zasadniczą, podniesioną wcześniej kwestię dotarcia do ofiary przestępstwa z jasną informacją o możliwości uzyskania pomocy oraz na kwestię toku postępowania (jego szybkości), tak by maksymalnie skrócić czas, gdy pokrzywdzony przestępstwem boryka się z jego różnorodnymi konsekwencjami. Ma to bowiem istotny wpływ na obniżenie poziomu traumy wywołanej czynem przestępnym.

Summary

35 years of the Victims of Crime Assistance Fund

The article is presenting circumstances of establishing the Victims of Crime Assistance Fund – first public organization in Poland granting the financial help to persons wronged with offences against life and health. Describes applying criteria for the assistance, i.e. mainly inability to enforce perpetrator of criminal to conduct obligation to indemnify or other financial compensations for suffered damages; as well as in case of discontinuing proceedings due to not identifying the perpetrator. While presenting the number of applications received by a Foundation during 35 years of activity, it is pointing out the fact of coming into existence of many organizations providing the diversified help for victims of crimes in last years, but primarily allowing to obtain the financial help from national fund. Brings up problems with reaching potential aid beneficiaries and procedures as well as the duration of proceedings of applications for assistance to the aggrieved parties.

Tłumaczenie: Jarosław Michalak